

El model territorial, un debat continu

Text > **MITA CASTAÑER**, doctora en geografia i directora de la Càtedra de Geografia i Pensament Territorial de la Universitat de Girona

Fotos > **JAVI MARTÍN-UCEDA**, doctor en geografia

Uns quants elements han influït darrerament en l'ordenació i les dinàmiques territorials a les comarques gironines. Aquest monogràfic ens permet focalitzar en les particularitats de les urbanitzacions, però en realitat forma part d'una reflexió que requereix ser més àmplia.

El model d'urbanització s'ha transformat en les darreres dècades. El model d'urbanització difusa generalitzat, inicialment metropolità, es va estendre també a les comarques de Girona, tot i que és cert que a les nostres comarques ja hi havia un tipus d'urbanització molt concreta, la de vacances de la burgesia o de les classes més en-

riquides, a la Costa Brava o la vall de Camprodon, per exemple.

Les poblacions denses gironines han incorporat la urbanització de baixa densitat, una mena d'urbanització impulsada per un context social i econòmic en què una part de la classe mitjana hi podia aspirar. I un context legal i polític que ho va permetre i fa-

>> *La Iaden va organitzar el 2014 una visita a la Cala Montjoi de Roses per explicar la seva oposició al projecte del Bulli Foundation de Ferran Adrià.*
(Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS EL PUNT AVUI. LLUÍS SERRAT MASFERRER.)

>> Obres de construcció d'habitatges a càrrec de la constructora Balcó de l'Empordà, a Palau-saverdera, l'any 2002.

(Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. TXUS SARTORIO.)

>> Roda de premsa dels propietaris del Sun Village, a Palau-saverdera, amb el president de la comunitat, Hans Van Schaick, i el portaveu, Juan Manuel García Ortega, l'any 2009.

(Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS EL PUNT. MAR VICENTE.)

cilitar. Aquest model de sistema urbà ha tingut unes conseqüències importants, que desglosem a continuació. En primer lloc, el creixement del consum de sòl en espais no urbans, especialment en contextos periurbans i municipis que s'han convertit en centres residencials. Han crescut molt més alguns pobles petits que les ciu-

tats grans com Girona, Figueres o Olot. En segon lloc, un augment de la mobilitat derivat de l'expansió del procés de suburbanització, ja que les urbanitzacions tenen, moltes vegades, problemes de mobilitat per falta d'alternatives al vehicle privat. En tercer lloc, un impacte en els valors paisatgístics i ambientals de molts territoris, i un in-

crement de la banalització del paisatge i del territori. Hi ha barris i paisatges suburbans que es repeteixen en molts contextos. En quart lloc, un augment de la segregació social facilitat perquè les urbanitzacions han estat, en bona part, un espai que ha acollit una part de la població amb més capacitat per deixar la ciutat. I en cinquè i darrer lloc, un increment dels impactes ambientals i de costos per gestionar l'espai públic.

Aquestes dinàmiques van començar a generar debats territorials a començament dels anys 2000, en bona part a causa de la manca de planificació territorial, tal com estableix el Pla general de Catalunya. Fruit d'aquell debat incipient van sorgir alguns instruments, com els plans directors territorials de l'Empordà i la Garrotxa. En paral·lel, amb el canvi de govern del 2003, es van començar a impulsar els instruments de planificació territorial a escala gironina, i també a encaixar els planejaments locals adaptats a l'escala supralocal.

Aquesta dualitat ha permès gestionar millor el procés urbanitzador, ja que s'ha entès més bé la realitat sistèmica del territori a través dels tres eixos que articulen el territori: espais oberts, infraestructures de mobilitat i assentaments. Aquest darrer, els assentaments, és el que inclou les urbanitzacions.

Les urbanitzacions, i en general el procés urbanitzador, s'han fonamen-

>> Entitats ecologistes col·loquen el 2009 una tanca publicitària a la Bisbal en contra de l'autovia de les Gavarres i variant. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS EL PUNT. ÒSCAR PINILLA TORTOSA.)

tat fins avui en un model de consum de sòl que, tot i els requeriments d'alguns plans supralocals o els impactes de crisis econòmiques diverses, continua essent insostenible. Un bon exemple d'això és el Pla director urbanístic del sistema costaner. Es tracta d'un instrument de gestió que planifica conjuntament tots els sòls dels municipis costaners, de Portbou a Alcanar. Tot i la seva voluntat clarament restrictiva pel que fa a l'extensió de sòl urbanitzable, encara hi trobem projectes expansius, d'urbanitzacions noves, amb un component especialment especulatiu, ja que no està pensat per suplir possibles necessitats d'habitatge per qüestions demogràfiques.

La gestió del paisatge

Passa el mateix pel que fa a la gestió del paisatge. Tenim uns instruments que van ser del tot innovadors en el fet d'incloure el paisatge i els seus valors en la planificació territorial i urbanística, però que, en part, tampoc han aconseguit condicionar o frenar

>> Acte en contra de la variant nord de la Bisbal, a Castell d'Empordà, coincidint amb l'aplec del Remei, l'any 2008. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS EL PUNT. ORIOL MAS LLORET.)

>> Obres de construcció, el 2008, del nou edifici que havia de suplir el que es va haver d'enderrocar per sentència judicial, al Calella Park. El cost el va assumir l'Ajuntament de Palafrugell. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS EL PUNT. ALBERT VILAR MASSÓ.)

>> Portada del número 286 (març-abril de 2022) de la revista Descobrir, dedicada a «Paisatges salvats: 10 històries de protecció ciutadana del territori».

de sòl importants i estratègies que propugnen expansions urbanes clarament no sostenibles o amb impactes territorials i paisatgístics significatius. D'altra banda, hi ha la necessitat d'incorporar en els instruments una perspectiva sistèmica, que interrelacioni millor els tres eixos que hem esmentat anteriorment. Per acabar, és necessari emfasitzar els aspectes ambientals per fer front a la crisi climàtica com a element transversal en tota l'estructura de plans i d'altres instruments.

Algunes preguntes que ens hem de fer, com a ciutadans i gestors del territori, són com volem continuar desenvolupant el territori i quin paper hi ha de tenir el procés d'urbanització. Com, per a qui i per a què construïm i transformem el sòl?

De fet, una part central del debat sobre les urbanitzacions s'engloba en un procés més ampli de reflexions, debats i polítiques sobre com s'articula el territori, els processos que s'hi generen i s'hi desenvolupen. El debat, en part simplista, sobre el que és buit o és ple, rural o urbà, etcètera, també ens ha de permetre pensar com vivim, ens movem, generem riquesa o ens re-

>> Cartell del 5è Seminari «Paisatges salvats - paisatges per salvar». (Font: UNIVERSITAT DE GIRONA)

algunes transformacions territorials vinculades a urbanitzacions.

La realitat, vista amb perspectiva, genera algunes reflexions que cal posar sobre la taula: per començar, alguns dels pilars sobre els quals se sustenten les estratègies, com ara les perspectives demogràfiques que justifiquen la necessitat de disposar de sòl residencial, no s'han complert ni es compliran. Per tant, una part del sòl urbanitzable no es desenvoluparà. A més, s'han demostrat les limitacions d'alguns processos, com per exemple les dificultats d'actualitzar plans d'ordenació que encara tenen extensions

Les comarques de Girona tornen a experimentar mobilitzacions, protestes, debats, taules rodones i manifestacions

>> Cartell penjat a Cadaqués contra el parc eòlic mari. (Foto: PERE DURAN)

>> Manifestació a Begur de SOS Aiguafreda. (Foto: PERE DURAN)

lacionem amb el medi ambient. I com hi influeixen la tecnologia, els canvis socials i demogràfics, la producció d'aliments o d'energia i la mobilitat, així com la necessitat de serveis. Ateses les reflexions anteriors, també caldria fer un pas més, i reflexionar sobre de quina manera les urbanitzacions poden afrontar els reptes territorials actuals, a més de com pot contribuir

aquest procés a un debat més ampli en el context de les comarques gironines i més enllà.

Preguntes i reptes

Els instruments de planificació i de govern actuals poden incorporar els reptes ja de present i cada vegada més evidents? Poden les urbanitzacions gironines, des de diferents òptiques,

afrontar-los d'una manera resilient i sostenible? És certament un dels reptes més importants d'avui per al futur.

És el moment de començar un capítol nou en la planificació territorial? Cal obrir els debats i treballs que condueixin a nous instruments, lleis i plans de gestió territorial?

Les comarques de Girona tornen a experimentar mobilitzacions, protestes, debats, taules rodones i manifestacions, entre d'altres. Senyals de crítica, d'interès i de voluntat per pensar i plantejar com volem articular i transformar el territori. Possiblement el debat no s'ha acabat mai i continuarà encara obert, però hi ha aspectes que preocupen, com els parcs eòlics, a terra o mar; les infraestructures i la seva necessitat; i també el consum de sòl i els impactes en el paisatge, entre d'altres.

Tots aquests elements no són inconexos, formen part d'un únic sistema. Probablement aquí rau una part de la novetat: entendre el territori de veritat com una unitat, tots els eixos i sistemes que el formen, i saber-los relacionar per impulsar les accions necessàries per avançar en la sostenibilitat del territori gironí, català i global.

Les urbanitzacions i el procés d'urbanització en general, i tot el que signifiquen des del punt de vista social, econòmic i ambiental a les comarques de Girona, han de ser un pilar en el debat sobre el nou model territorial.

>> Obres a sa Guarda de Cadaqués. (Foto: PERE DURAN)

